

Ukraina sõjapõgenike suhtlusringkond Eestis, kohanemine Eestiga ning edasised plaanid

4.10.2022

Selles lühiülevaates anname ülevaate, kust olid pärit Eestisse jõudnud Ukraina sõjapõgenikud, milline oli nende suhtlusvõrgustik Eestis – pereliikmed, sõbrad, tuttavad, kolleegid. Lisaks vaatame, milline oli nende keeleoskus, mis keeli nad Eestis igapäevaselt kasutasid. Lühiülevaate lõpus vaatame, kuidas Ukraina sõjapõgenikud end Eestis tundsid, millised on nende tulevikuplaanid.

Lühiülevaade uuringule vastanutest

Lühianalüüsi andmed on pärit uurimisprojektist „*Temporary protected Ukrainians and other Ukrainians in Estonia, 2022*“, mille viisid läbi Turu ja Tartu Ülikool, uurimisgruppi juhtis Jussi S. Jauhiainen (Turu ja Tartu Ülikool). Uuring viidi läbi koostöös Tartu Ülikooliga.

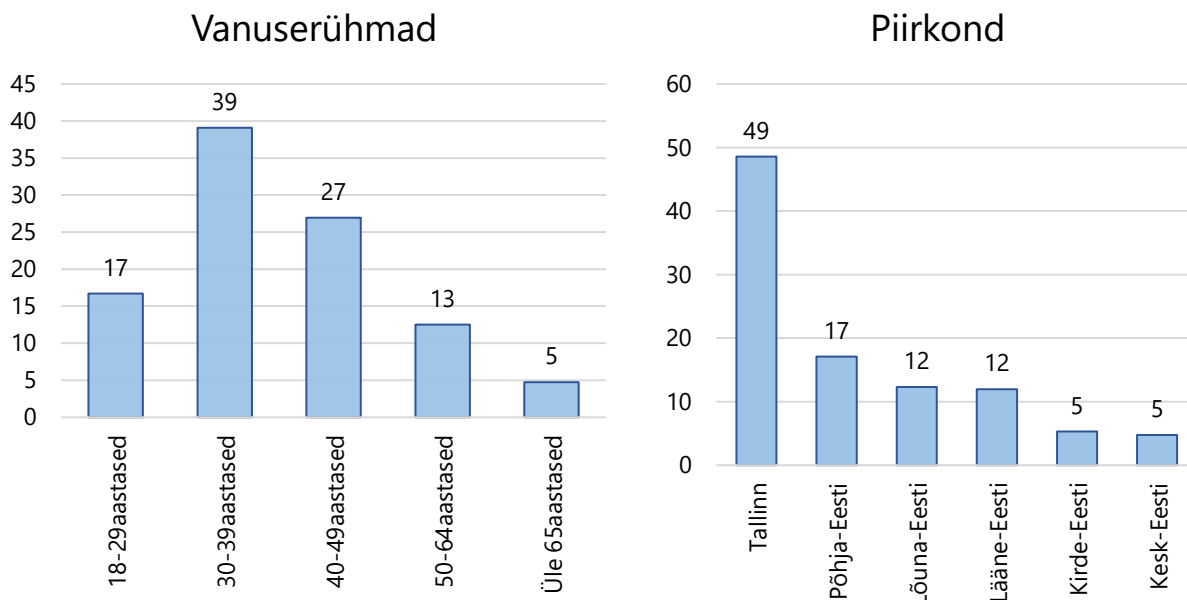
Andmed pärinevad juunis 2022 läbiviidud küsitlusest, millele vastas kokku 527 inimest, kellest 500 oli Eestis saanud juba ajutise kaitse (95%). Ülejäänud 27st 13 ootas vastust ajutise kaitse saamise osas, kuus viibisid Eestis piiramatul elamisloaga, kaks viisa alusel, viis polnud ühtegi luba veel taotlenud ning üks vastaja ei osanud oma staatust Eestis hinnata.

Vastajatest 91% (477) olid naised ning 9% mehed. Vastanutest 61% olid kaasas lapsed (nii enda kui ka kellegi teised lapsed) vanuses 0-17 aastat. Vastanute seas oli kõige enam 30-39aastaseid (39%) ning 40-49aastaseid (27%). Neid, kes ei kuulunud enam tööealise elanikkonna hulka oli kokku 5%.

Piirkondade jaoks kasutasime NUTS3 jaotust, mida kohendasime analüüsi jaoks sobivaks. Piirkonnad on järgmised:

- Tallinn;
- Põhja-Eesti – Harjumaa (välja arvatud Tallinn);
- Lääne-Eesti – Hiiumaa, Läänemaa, Pärnumaa, Saaremaa;
- Kesk-Eesti – Järvamaa, Lääne-Virumaa, Raplamaa;
- Kirde-Eesti – Ida-Virumaa;
- Lõuna-Eesti – Jõgevamaa, Põlvamaa, Tartumaa, Valgamaa, Viljandimaa, Võrumaa.

Piirkonniti oli kõige sagedasem elukoht Tallinn (49%), järgnes Põhja-Eesti ehk ülejäänud Harjumaa (17%). Seega elas Harjumaal kokku 66% vastanutest (Joonis 1). Kõrgharidusega vastajaid oli sõjapõgenike seas 62%.

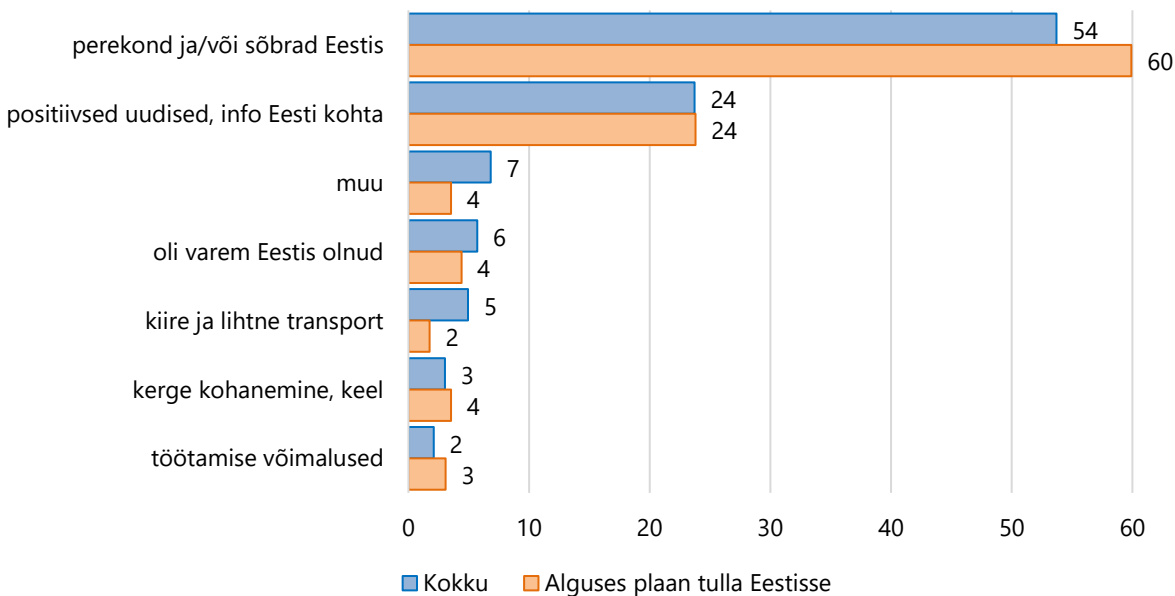

Joonis 1. Ukraina sõjapõgenikud vanuserühma ja elukoha piirkonna järgi, %

Kust ja mis põhjustel on sõjapõgenikud Eestisse jõudnud

Küsitlusele vastanud Eestisse jõudnud sõjapõgenikud olid pärit üle kogu Ukraina: nii piirkondadest, kus oli lahkumise ajal aktiivne sõjategevus kui ka rahulikematest piirkondadest. 30% sõjapõgenikest oli pärit osaliselt okupeeritud aladelt; 38% piirkondadest, kus käis väga aktiivne sõjategevus, sh pidev pommitamine ning 32% rahulikematest piirkondadest (Ukraina lääne- ning keskosa). Kõige suurem osa küsitlusele vastanud sõjapõgenikest oli pärit Donetsk (18%) ning Harkivi (12%) oblastitest – need on piirkonnad, kus sõjategevus oli küsitluse toimumishetkel aktiivne. Kiievi piirkonnast oli pärit 9% Eestisse jõudnud sõjapõgenikest.

Eestisse otsustati tulla peamiselt põhjusel, et põgenikul olid Eestis kohapeal olemas pereliikmeid ja/või sõpru ning tuttavaid – kokku mainis seda peamise põhjusena 54%. Küsitluses eristati neid, kellel juba oli algusest peale plaan Eestisse tulla ja neid, kes jõudsid siia, kuigi kohe alguses nad ei plaaninud Eestisse tulla. Kui põgenikul oli juba kodumaalt lahkudes plaan Eestisse tulla, siis oli pereliikmete või sõprade Eestis olemine veelgi tähtsam (60%). 24% vastanutest nimetas peamise põhjusena asjaolu, et neil oli positiivset infot Eesti kohta. Teised põhjused, näiteks kiire ja lihtne transport, varem Eestis viibimine, töötamise võimalused olid Eestisse tuleku puhul vähem olulised (Joonis 2).

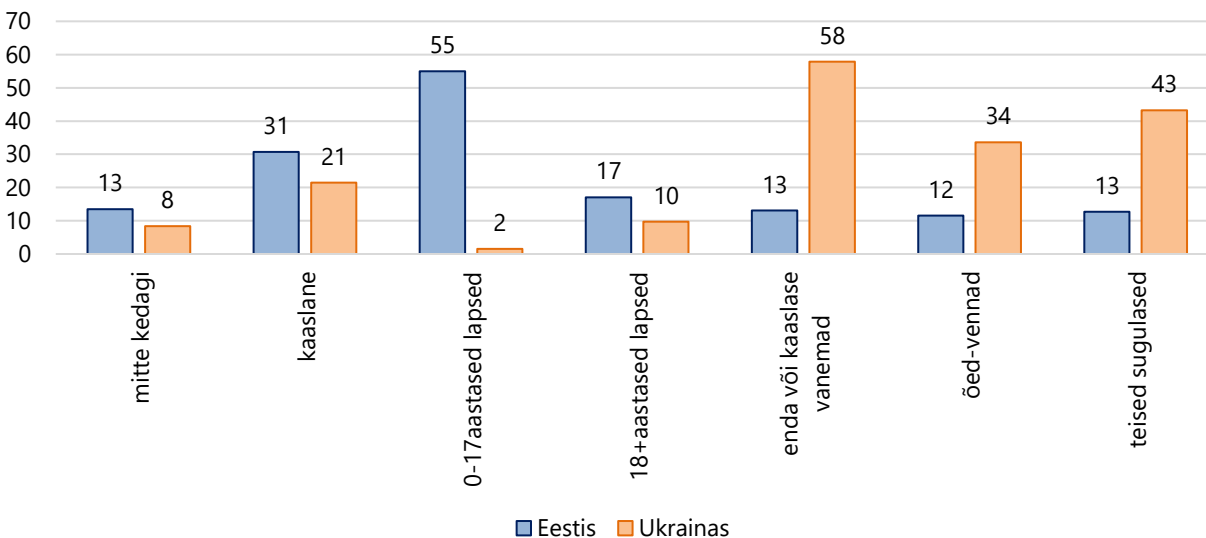

Joonis 2. Eestisse saabumise põhjused kokku (N=527) ja nende lõikes, kes juba enne lahkumist plaanisid Eestisse tulla (N=227), %.

Ukraina sõjapõgenike suhtlusringkond – pere, sõbrad, kolleegid

Üheks olulisemaks suhtlusvõrgustiku osaks Eestis on sõjapõgenike jaoks nende siinviibivad pereliikmed. Samal ajal suheldakse kindlasti edasi ka pereliikmetega, kes viibisid uuringu läbiviimise hetkel veel edasi Ukrainas. 55% sõjapõgenikest ütles, et neil on Eestis enda kuni 17aastased lapsed ning 17%, et Eestis on lisaks neile endale ka veel nende täisealised lapsed. 31% vastanutest¹ oli Eestis ka kaaslane. 13% juhtudest oli Eestis ka enda või kaaslase vanemad, 13% teised sugulased, 12% õed ja/või vennad. **13% vastanutest ütles, et neil pole Eestis teisi pereliikmeid.** Ukrainasse oli kõige rohkem vastanutel jäänud enda või kaaslase vanemad – 58% vastanutest mainis seda. 34% oli Ukrainas õdesid ja/või vendi, 21% oli Ukrainas kaaslane ning 43% teised sugulased. Alaealised lapsed olid veel Ukrainas 2% vastanutest. 8% vastanutest ütles, et neil polnud Ukrainas sugulasi (Joonis 3).

¹ Kahjuks pole andmetest võimalik teada saada, kas vastaja saabus Eestisse koos kaaslasega või oli tal kaaslane juba Eestis ees ootamas.

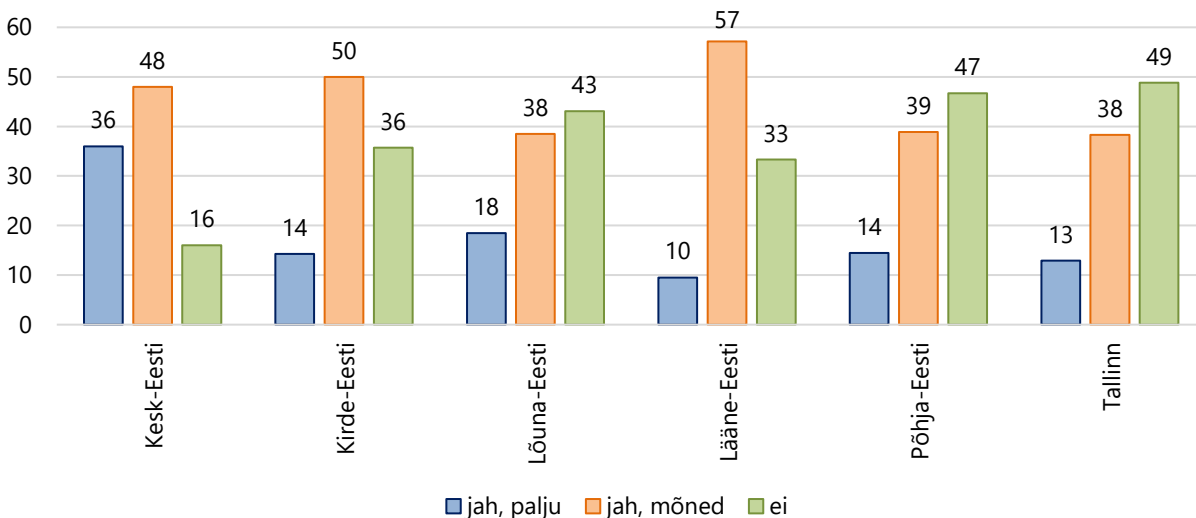

Joonis 3. Pereliikmed Eestis ja Ukrainas, %. N=527

Teine oluline suhtlusringkond on sõbrad nii Eestis kui mujal. **25% sõjapõgenikest ütles, et neil ei ole Eestis sõpru, 65% vastanutest oli Eestis ukrainlastest ning 33% eestlastest sõpru.** Venelastest sõpru oli 4% ning muust rahvusest sõpru oli 1% vastanutest. **Teistes Euroopa riikides peale Ukraina ja Eesti oli pereliikmeid või sõpru 43% vastanutest.** Kõige rohkem oli sõpru või pereliikmeid, kes elasid Poolas (mainiti kokku 117 korda), Saksamaal (53) või Gruusias (33).

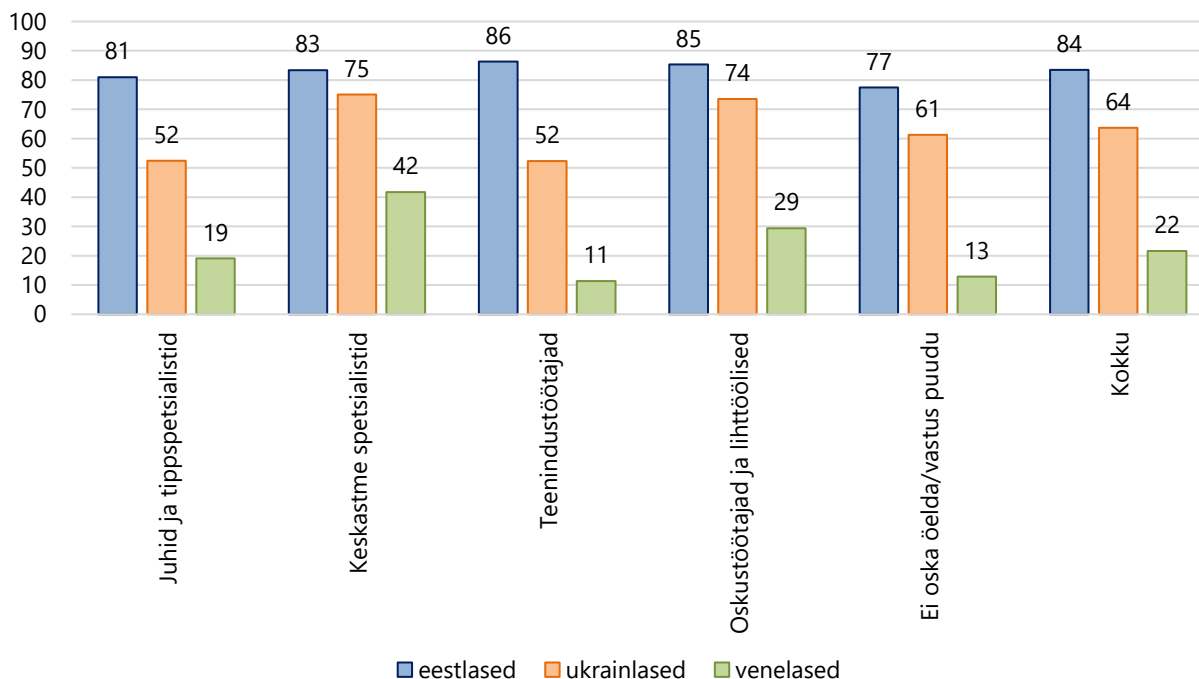
Eestis elavad Ukraina sõjapõgenikud elasid tihti piirkonnas, kus läheduses on ka teisi ukrainlasi. **15% oli elas naabruskonnas väga palju ukrainlastest sõpru, 42% olid vähemalt mõned kaasmaalastest sõbrad lähedal. 44% ütles, et nende naabruskonnas pole neil ühtegi ukrainlasest sõpra.** See on ootuspärane tulemus, kuna võrdlemisi palju vastanud sõjapõgenikest elas küsitlushetkel ajutistel pindadel (hotellis või hostelis 29% ning laevas 9% vastanutest) ning nendes kohtades elasidki sõjapõgenikud koos. Seda toetavad tulemused, mis näitavad, et laevas elanutest ütles, et nende läheduses elab ukrainlastest sõpru 89% juhtudest. Hotellis või hostelis viibijate puhul oli sama näitaja 70% (kokku on siinkohal liidetud vastusevariandid „jah, palju“ ning „jah, mõned“). Eraldi majas või korteris elavad vastanud ütlesid sagedamini (58%), et nende naabruskonnas ei ela ühtegi sõpra, kes oleks samuti Ukrainast pärit.

Ukrainast pärit sõpru oli naabruskonnas enim neil, kes elasid Kesk-Eestis (kokku 84%) ja Lääne-Eestis (kokku 67%). Kõige vähem oli kaasmaalastest sõpru naabruskonnas Tallinnas (51%), Põhja-Eestis (53%) ning Lõuna-Eestis (57%) elavatel sõjapõgenikel (Joonis 4).

Joonis 4. Ukrainlastest sõprade olemasolu naabruskonnas piirkondade järgi, %. N=527

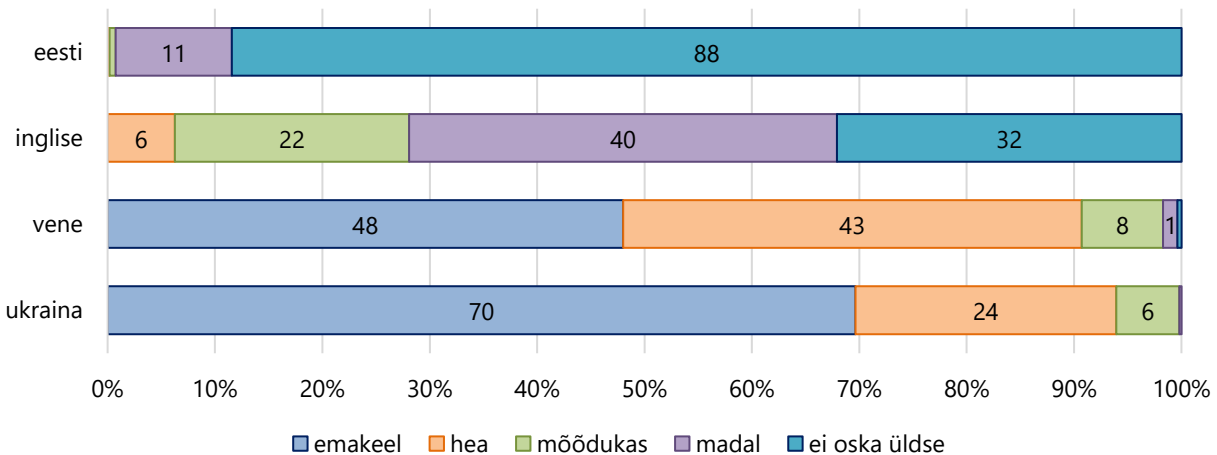
Tööl käivad (kokku 176 inimest, 34% vastanutest) inimesed suhtlevad igapäevaselt ka oma töökaaslastega. Hõivatud ukrainlastest sõjapõgenikest ütles 84%, et nende kolleegide seas on eestlasi, 64% töötas ka koos ukrainlastega ning 22% koos venelastega. Ukrainlastest kolleege oli kõige vähem juhtide ning tippspetsialistidena töötavate seas (52%), teistel ametialadel aga ütles üle 70% vastanutest, et nende kolleegide seas on ka ukrainlasi. Arvestades, et töökoha leidmisel mainiti sõprade ja tuttavate abi 38% juhtudest, siis võib olla olnud olukordi, kus töökoht leiti endale oma sõbra või tuttava tööandja juures. Kõige enam oli vene rahvusest kolleege keskastme spetsialistidel (Joonis 5).

Joonis 5. Kolleegide rahvus töötaja ametiala järgi, %. N=176

Ukraina sõjapõgenike keeleoskus ning erinevate keelte kasutus Eestis

Eestis viibivad Ukraina sõjapõgenikud räägivad emakeelena peamiselt ukraina keelt (70%), samal ajal oli ka vene keelt emakeelena kõnelevate hulk üsna suur (48%) ning üldiselt oskavad vene keelt pea kõik Eestisse jõudnud Ukraina sõjapõgenikud. Oma inglise keele oskust hindas heaks 6% vastanutest, 22% valdas inglise keelt mõõdukal tasemel, kuid 32% vastanutest ei osanud inglise keelt üldse (Joonis 6).

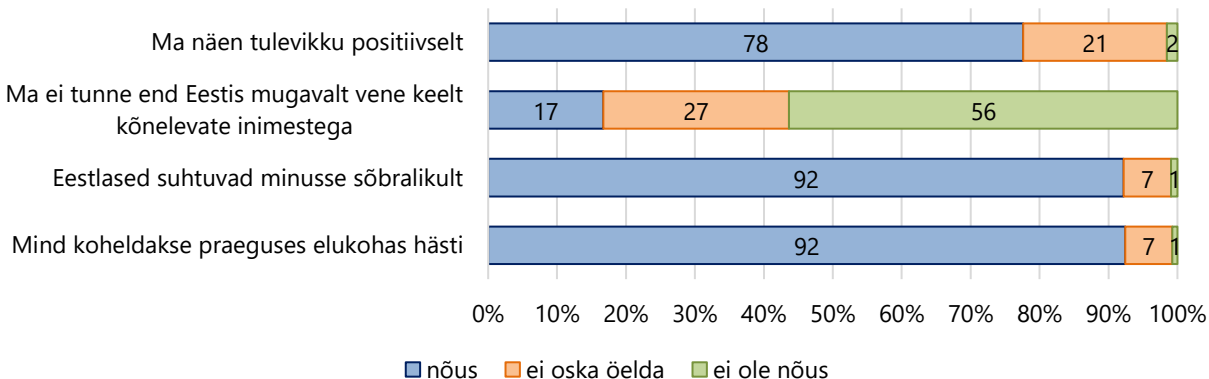

Joonis 6. Ukraina sõjapõgenike keeleoskus, %. N=527

Eestis kasutatavatest keeltest **kasutati kõige enam vene keelt (97%)**, sealjuures vene keelt kasutati kõige enam ka töökeskkonnas (91%). Ukraina keelt kasutas Eestis 58% vastanutest, töökeskkonnas oli sama näitaja 31%. Umbes kolmandik (34%) vastanutest kasutas Eestis viibides inglise keelt ning inglise keele kasutamine oli töökeskkonnas isegi suurem (38%).

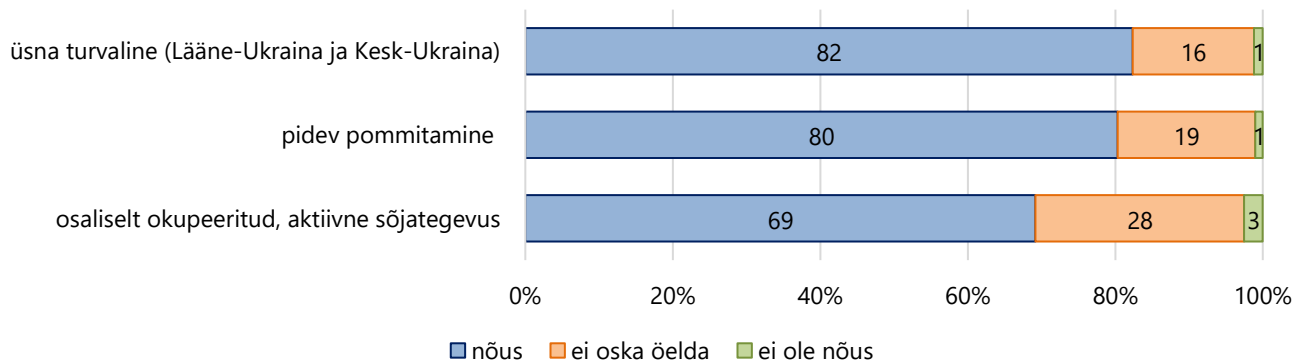
Kuidas tunnevad end Eestis Ukraina sõjapõgenikud

Küsitluse käigus uuriti Eestisse jõudnud Ukraina sõjapõgenikelt hinnanguid, kuidas nad ennast Eestis tunnevad ning kuidas nad tunnetavad suhtumist endasse. **Üldiselt tunnetasid sõjapõgenikud, et Eesti inimesed suhtuvad neisse sõbralikult (selle väitega oli nõus 92%) ning tunti end oma praeguses elukohas hästi (92%).** Samal ajal vastast 17% sõjapõgenikest, et nad tunnevad end Eestis ebamugavalt, kui puutusid kokku vene keelt kõnelevate inimestega. Oma tuleviku suhtes oldi pigem optimistlikud – **78% vastanutest oli nõus väitega „Ma näen oma tulevikku positiivselt“** (Joonis 7).

Joonis 7. Hinnang suhtumist mõõtvate väidete kohta, %. N=527

Seega, hoolimata sõjast, mis on sundinud inimesi jätma kodusid ja kodumaad, olid vastanud tuleviku osas positiivsed. Oma tulevikku nägid positiivsemalt need vastanud, kes olid pärit Ukraina nendest piirkondadest, mis olid üsna turvalised (Kesk- ja Lääne-Ukraina). Sealt pärit inimestest oli 82% nõus väitega, et nad näevad oma tulevikku positiivselt. Need põgenikud, kes olid pärit piirkondadest, mis olid osaliselt okupeeritud, nägid oma tulevikku positiivselt 69% juhtudest, 28% ei osanud midagi selle kohta öelda ning 3% ei olnud väitega nõus (Joonis 8).

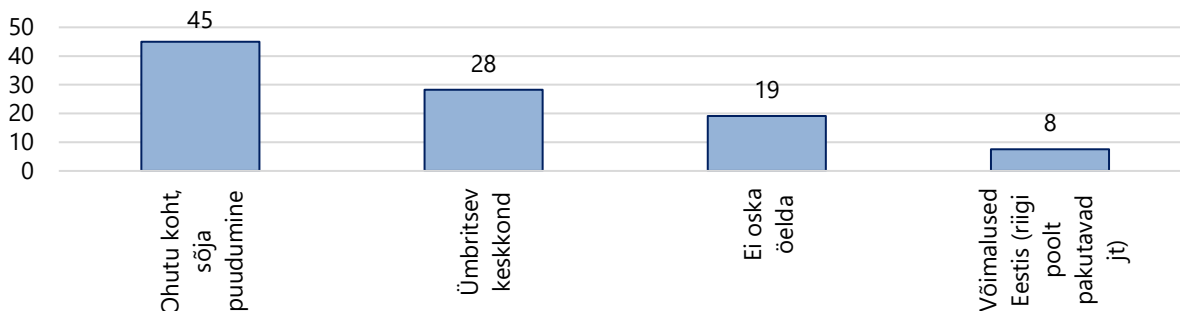
Joonis 8. Hinnang väitele "Ma näen oma tulevikku positiivselt", %, N=527

Ukraina sõjapõgenike käest küsiti ka seda, mis oli nende jaoks parim asi Eestis. Mainiti mitmeid märksõnu, mis jaotati analüüsi jaoks nelja suuremasse rühma: ohutu koht, sõja puudumine²; võimalused Eestis (riigi poolt pakutavad jt)³; ümbritsev keskkond⁴; ei osanud öelda. **45% vastanute jaoks oli Eestis parim asi see (mainiti esimesena), et tegemist oli ohutu kohaga.** 28% pidas parimaks asjaks Eestis **ümbritsevat keskkonda**, 8% aga riigi poolt pakutavaid võimalusi. 19% vastanutest ei osanud kohe välja tuua nende jaoks parimaid asju Eestis (Joonis 9).

² Ohutu ja rahulik koht mulle ja mu lastele; sõjapuudumine

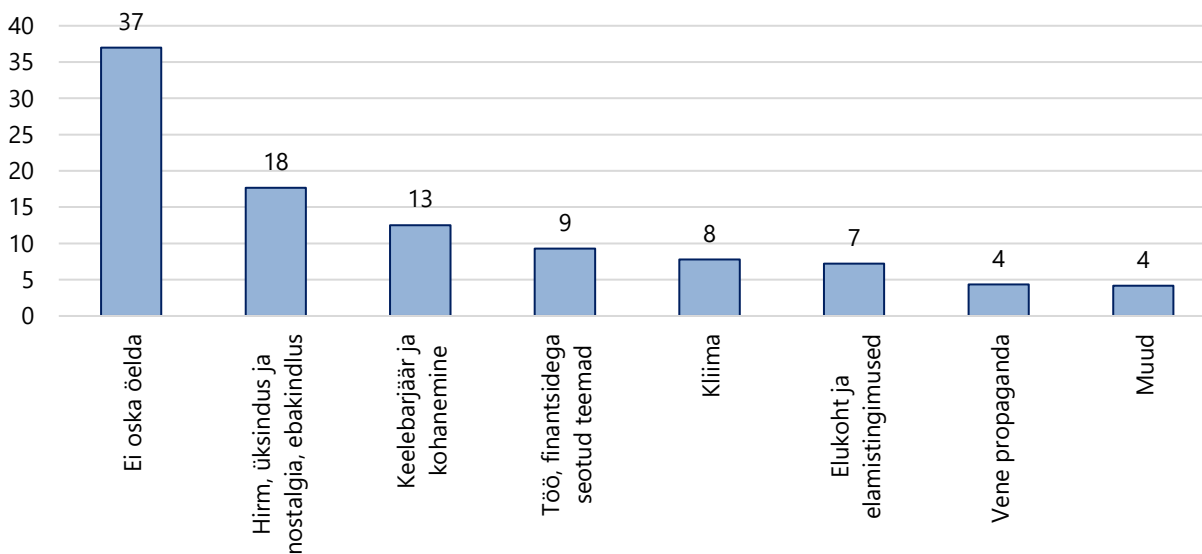
³ Stabiilsus, töökoht; sotsiaalne kaitse ja riigi tugi; meditsiin; haridus lastele; rohkem võimalusi

⁴ Inimeste lahkus ja hea suhtumine; keel ja kohanemine; moodne ja ilus riik, kultuur ja transport; kliima, ilus loodu; minu pere koos minuga; majutus ja elutingimused; finantsiline olukord

Joonis 9. Kõige parem asi Eestis viibimise juures, %. N=527

Lisaks paluti Ukraina sõjapõgenikel välja tuua, mis oli siiani kõige kehvem asi nende jaoks Eestis. 37% vastanutest ei osanudki midagi konkreetset välja tuua ning mõned nende seast ütlesid, et „hullem on juba möödas“. 18% jaoks oli Eestis kõige hullem **hirm, üksindus, nostalgia ning ebakindlus** – need on emotsioonid, mis tõenäoliselt oleksid samasugused igas sihtriigis ning on pigem seotud koduigatsuse ning murega kodu pärast. 13% mainis kõige esimesena keelebarjääri. 9% polnud rahul tööga ning finantsolukorraga. Vaadates neid inimesi lähemalt, siis selgus, et 71% neist olid töötud, seega võib eeldada, et muret valmistab eelkõige töökoha puudumine ning sellega omakorda seoses olev kehvem finantsolukord. Lisaks sellele, 94% neist, kes olid pidanud Eestis kõige kehvemaks tööga seotud asju, nõustusid väitega „Mul oleks vaja rohkem raha, et parandada oma praegust olukorda⁵“. 7% vastanutest pidas kõige suuremaks probleemiks Eestis enda jaoks elukohta ja elamistingimusi. 71% neist elas küsitluse läbiviimise hetkel ajutisel majutuspinnal (hotell või hostel või laev), seega võib arvata, et pigem ei oldud rahul kitsaste elutingimustega (Joonis 10).

Joonis 10. Kõige kehvem asi Eestis viibimise juures, %. N=527

⁵ Kõikide vastanute seas oli vastuste jaotus väitele „Mul oleks vaja rohkem raha, et parandada oma praegust olukorda“ järgmine: 78% olid selle väitega nõus, 17% ei osanud öelda ning 5% ei olnud nõus.

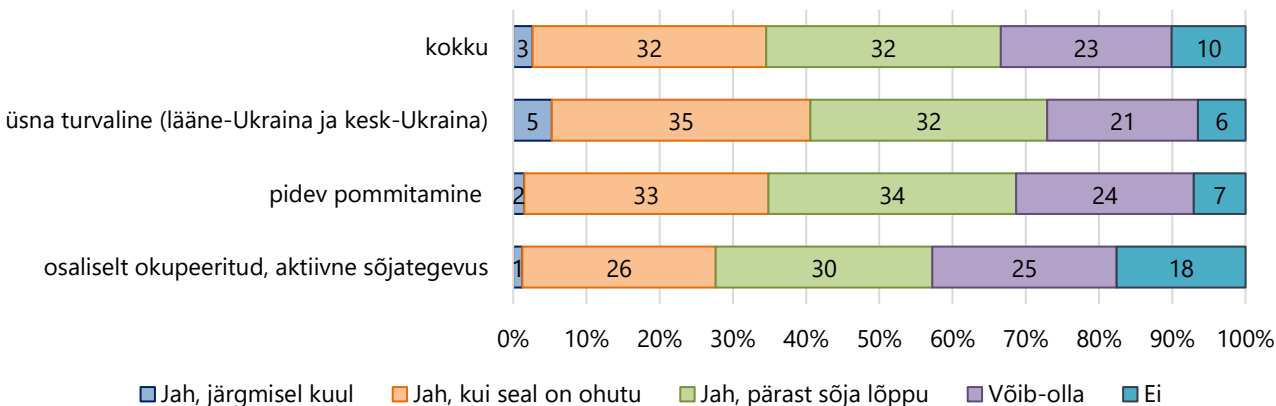

Mõned rahulolematuse põhjused olid sellised, mida on võimalik lahendada – aidata leida uus ja sobivam elukoht, abistada töötöisingutel. Teised, eelkõige näiteks kliima (8%) on sellised, mida muuta pole võimalik. Vaimse tervise hoidmisega seotud teemade (üksindus, mure ja hirm) olulisus viitab vajadusele pakkuda Eestisse jõudnud sõjapõgenikele psühholoogilist abi ja tuge läbi turvalise keskkonna loomise.

Edasine migratsioon ning tulevikuootused

59% Eestisse jõudnud Ukraina sõjapõgenikest nõustus väitega „Otsustasin juba enne Ukrainast lahkumist Eestisse tulla“, 31% selle väitega ei nõustunud ning 10% ei osanu sellele küsimusele vastata. See tähendab, et **vaid pisut üle poolte teadis juba kodumaalt lahkudes, et nad soovivad tulla Eestisse**. Samas, 18% vastanutest soovis kas kindlasti või võib-olla Eestist mõnda teise riiki minna, mis tähendab, et **82% vastajatest ei plaaninud vähemalt küsitlushetkel teistesse riikidesse edasi liikuda**. Ligi pooled neist, kes soovisid edasi liikuda, ei osanud täpselt öelda, millisesse riiki nad minna tahaksid (49%). Teised soovisid enamasti edasi minna teistesse Euroopa riikidesse (Tšehhi, Soome, Prantsusmaa, Saksamaa, Iirimaa, Itaalia, Poola, Portugal, Hispaania, Rootsi, Ühendkuningriik), aga mainiti ka USA-d ning Kanadat (viimast kokku kaheksal korral).

Enamik sõjapõgenikest soovib mingi hetkel Ukrainasse naasta. Küsitlusele järgnenud kuu jooksul tahtis Ukrainasse minna kokku 3% vastanutest. Ootuspäraselt oli kohe tagasi minejate seas rohkem neid, kes olid pärit sõjategevuse mõttes turvalisematest piirkondadest. Pärast sõja lõppu soovis tagasi minna 32% vastanutest. 23% polnud oma soovis tagasi minna kindel ning 10% vastanutest arvas, et nad ei lähe enam Ukrainasse tagasi. Sealjuures oli nende seas märksa rohkem neid (18%), kes olid pärit piirkondadest, mis olid osaliselt okupeeritud või kus toimus aktiivne sõjategevus (joonis 11).

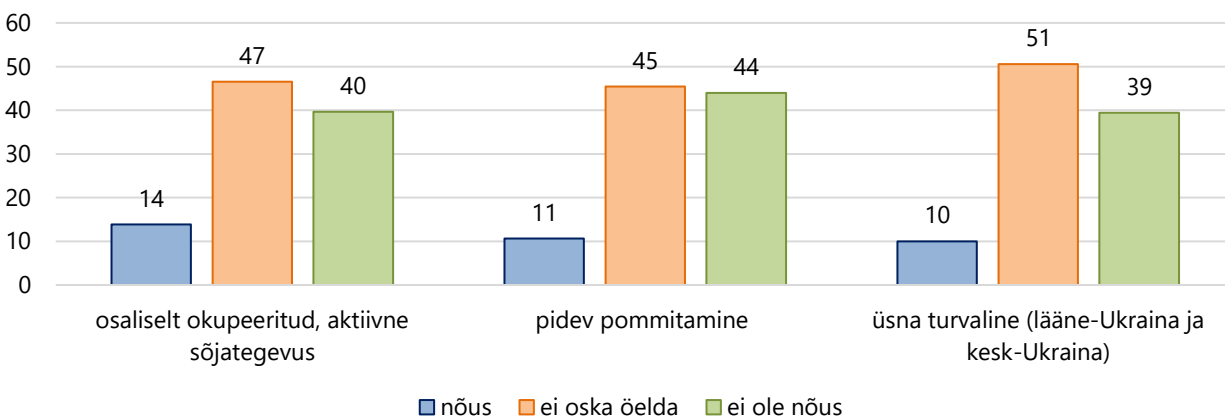

Joonis 11. Tagasipöördumise plaanid kodukoha järgi, %. N=527

Inimeste tagasipöördumise soovi mõjutab kindlasti see, kui kaua sõjategevus kestab ning kui suured on sõjategevuse purustused kodukohas – seda näitab ka eelnev joonis, kus rohkem aktiivse sõjategevuse keskmes olnud piirkondadest pärit inimesed on oma naasmise osas ebakindlamad. Mida kauem aga teises riigis elatakse, seda suurem on tõenäosus uude asukoha riiki ka jääda, eriti kui kohanetakse ning pereliikmed on kaasas ja lapsed jätkavad õpinguid uues riigis.

Soovi tagasi pöörduda võib mõjutada ka pere, kes on jäänud Ukrainasse. Kui vastajal oli Ukrainas kaaslane, siis öeldi 47% juhtudest, et soovitakse tagasi minna kohe, kui Ukrainas on ohutu. Kui vastajal Ukrainas kaaslast polnud, siis oli see sama näitaja 28%. Vaid 4% neist, kellel jäi kaaslane Ukrainasse arvas, et nad ei soovi tagasi minna, kui aga kaaslast Ukrainas polnud, siis oli see näitaja 12%⁶.

Sõjapõgenike ebakindlus tuleviku suhtes on suur. 11% vastanutest nõus väitega „Ilmselt elan kogu oma ülejäänud elu Eestis“, 41% ei olnud selle väitega nõus ning **47% ei osanud sellele küsimusele vastata**. Selle väite vastuste jaotumine pole erinev, kui võrrelda piirkondi, kust oli sõjapõgenik pärit. 14% osaliselt okupeeritud piirkondadest pärit sõjapõgenikest arvas, et nad elavad tõenäoliselt ülejäänud osa oma elust Eestis. Aktiivse sõjategevuse piirkonnast pärit inimesed nõustusid sama väitega 11% juhtudest ning pigem turvalistest aladelt pärit inimesed 10% juhtudest (**Joonis 12**).

Joonis 12. Hinnang väitele "Ilmselt elan kogu oma ülejäänud elu Eestis", %. N=527

Sarnaselt Ukrainasse tagasipöördumisele **mõjutavad ka Eestisse jäämise soovi siin viibivad pereliikmed**. Kui vastaja kaaslane⁷ oli Eestis, siis oldi väitega „Ilmselt elan kogu oma ülejäänud elu Eestis“ nõus 12% juhtudest. Neist, kellel polnud Eestis kaaslast, oli sama väitega nõus 11% ehk siis hinnang sellele väitele oli tegelikult üsna sarnane. Kui aga küsitluse läbiviimise hetkel oli vastajal septembrikuus plaan oma kooliealised lapsed Eesti kooli panna, siis oldi 21% juhtudest nõus, et ilmselt elatakse ülejäänud elu Eestis (vastata ei osanud 49% ning sellega polnud nõus 30% vastanutest).

Lähimate aastate (kolme aasta jooksul) oli Ukraina sõjapõgenike jaoks kõige eelistatum elukoht ikkagi Ukraina (50%), samas 28% ei osanud sellele küsimusele vastata, 10% soovib elada Eestis. 6% vastanutest ei osanud täpselt riiki öelda, kuid sooviti elada kohas, kus on hea ja turvaline olla (maini ka seda, et enda ümber ei soovita venelasi), kus oleks võimalus töötada ning anda lastele hea haridus. 2% vastanutest soovis elada mõnes muus Euroopa riigis ning 1% väljaspool Euroopat (USA ja Kanada).

⁶ Teiste pereliikmete (lapsed, enda või kaaslaste vanemad, õed-vennad) lõikes ei olnud tulemuse statistiliselt oluliselt erinevad.

⁷ Teiste pereliikmete (lapsed, enda või kaaslaste vanemad, õed-vennad) lõikes ei olnud tulemuse statistiliselt oluliselt erinevad.